

Další český energetický průšvih

Luděk Niedermayer | 31. 1. 2021

Evroposlanec Luděk Niedermayer průběžně sleduje domácí i evropskou energetickou politiku. Nabízíme našim čtenářům jeho pohled na aktuální přístup české vlády nejen k obnovitelným zdrojům.

Pokud se naše energetická politika, či spíše vládní přístup k energetice (nebo možnosti státní politiky v díry monopolním odvětví, do kterého dnes vstupují tisíce aktivních účastníků jsou omezené), neprobere a nevstoupí myšlenkově do 21. století, stojí před námi další „energo průšvih“. A to poté, co se jeden velký průšvih, který s přispěním politické manipulace u nás zdiskreditoval na čas obnovitelné zdroje energie (OZE) a stojí nás hodně peněz, stal kolem roku 2009, a v druhý se, dle mého soudu, obrátí urputná vládní snaha postavit další jaderný blok.

Průšvihem tedy bude to, že přístup našeho státu k obnovitelným zdrojům začíná být ve sporu jak s ekonomickou realitou (efektivitou OZE) tak s politikou, kterou spolu utváříme v rámci EU.

Rychlý rozvoj OZE

I přes skepsi našeho státu k rozvoji OZE se totiž tato oblast, zřejmě zejména v podobně fotovoltaických elektráren (FVE), bude rychle rozvíjet. Bude to způsobeno třemi faktory:

- *Rostoucí ekonomickou výhodností FVE*

Dle analýzy nákladů na nové energetické zdroje jsou ceny obnovitelných zdrojů (velké větrné parky či FVE) ve světovém kontextu nejlevnějšími novými zdroji elektřiny ([Lazard, 2020](#)). Navíc, při vlastním využití většiny energie, jsou dnes i v našich, neoptimálních podmínkách, konkurenceschopné i bez dotací. K jejich rozšíření proto bude docházet.

- *Politika Evropské unie a s ní spojené finance*

Naše země získá z rozpočtu EU v následujících letech skoro 1 000 miliard korun. Jejich podstatná část je předurčena právě k dekarbonizaci, a z nich velká část skončí v podpoře obnovitelných zdrojů (ledaže bychom se peněz vzdali). Stovky miliard povedou k dalšímu navýšení jejich kapacity, který se nejnázěji uskuteční právě pomocí FVE, díky tomu, že naše zákonné úpravy budou stavby větrných elektráren [komplikovat](#).

- *Pokračují programy podpory „malé fotovoltaiky“*

I když nejde o zásadní objemy, při dnes nastavených podmínkách bude růst v této oblasti silný (podle dat [Solární asociace](#) loni došlo k navýšení instalovaného výkonu FVE o víc než 100 %, a to při absenci stavby velkých FVE).

[unsplash.com](#)

Proč to bude problém?

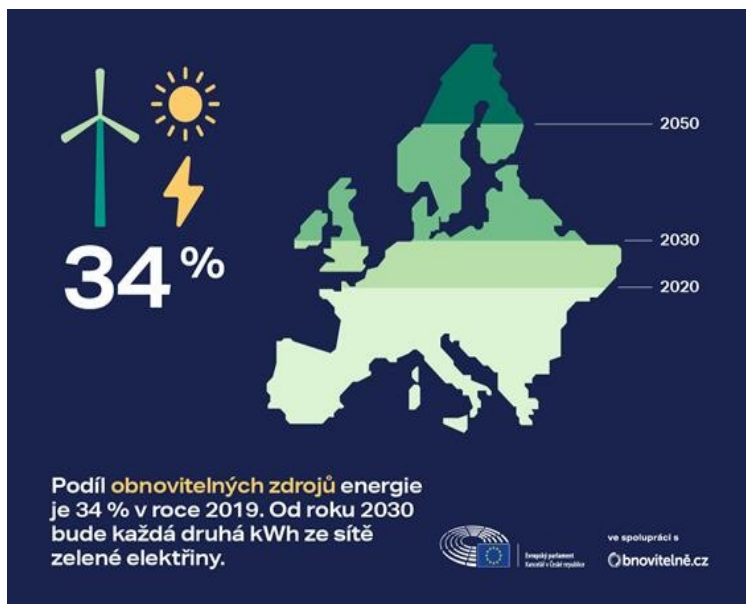
Člověk, který cítí odpovědnost za planetu a klima by tak měl „být uspokojen“, v čem tedy tento vývoj předznamenává „krizi“?

Problém je, že realita rozvoje nových zdrojů se střetne se zcela zastaralým přístupem našeho státu k energetice. Tedy se systémem, který stojí na velkých, ne-li obrovských zdrojích elektřiny (podíl výroby největšího z nich, Temelína, na roční spotřebě činí více než 20 %), na koncepci stabilizace soustavy pomocí zapínání a vypínání uhelných elektráren (a platbám za to jejich vlastníkům), a na politice plateb za distribuci (tvořící řádově polovinu ceny pro domácnosti) bez ohledu na skutečný náklad na dodání elektřiny (která znevýhodňuje decentralizovaný koncept).

Do tohoto systému vstoupí rostoucí výroba elektřiny z OZE, která není zdaleka tak stabilní, jako výroba třeba z jádra (má zkušenost s rozdílem mezi nejlepšími a nejhoršími měsíci výroby FVE ukazuje na rozdíl až 10násobný) a má velmi nízké variabilní náklady. O potenciálu výroby elektřiny z OZE hovoří nejlépe údaje z některých evropských zemí: Ve 3 zemích Unie (Rakousko, Švédsko, Dánsko) byl podíl výroby elektřiny z OZE na hrubé spotřebě nad 60 %, v Unii jako celku činil v roce 2019 34 %, zatímco u nás byl hluboko pod 20 %.

Zároveň se bude dále prosazovat, i proti faktické politice státu, decentralizovaná energetika. Její první zárodky jsou staré již mnoho let - mnoho firem, včetně středních, si totiž již dlouho energii vyrábí sami. Jiná forma „podrývání systému“ tkví v tom, že například větší kancelářské budovy či areály vystupují na trh jako jedno odběrné místo, optimalizují provoz a tím snižují účet za dodávky (zejména za rezervaci příkonu). Velmi vysoká cena za distribuci povede k tomu, že decentralizovaná řešení, hlavně tam, kde bude možno vyrábět a spotřebovávat elektřinu z OZE (třeba v obytném domě nebo větším areálu s FVE na střechách) se postupně stanou obvyklým řešením.

Dojde tedy ke dvěma problémům zároveň. V časech příznivých pro výrobu elektřiny z OZE bude systém čelit velkému objemu „levné elektřiny“, a zároveň, při dnešní struktuře tarifů, bude docházet k poklesu příjmů těch, co budou elektřinu distribuovat. Tradiční, silové české řešení, které by spočívalo v omezení rozvoje OZE a zdražení distribuce elektřiny, přitom nebude fungovat. To první se bude dít (a bude to stále více efektivní a budou na to peníze) a to druhé by jen rozsah problému zvýšilo (a navíc by to mělo sociální důsledky - postiženy by byly hlavně chudší vrstvy).

Kancelář Evropského parlamentu /
Obnovitelně.cz

Změna je nutná

Je tedy zcela nezbytné, aby státní politika vzala rozvoj OZE i nástup decentralizované energetiky jako skutečnost, přestala s ním „bojovat“. Naopak, novou realitu musíme do plánů rozvoje a zajištění naší energetické stability plně zapojit a použít ji k tomu, aby u nás elektřina nebyla jen čistší, ale i levnější.

Hlavním předpokladem je proto, kromě změny filozofie, posilování schopnosti akumulace v síti. Bez toho poroste tenze mezi nárazovou produkcí z OZE a stabilním, obtížně regulovaným výkonem jaderných bloků vyrábějících zhruba 40 % elektřiny, kterou spotřebujeme. Vítaným důsledkem bude rychlejší odchod uhlí z energy mixu (plynované elektrárny budou na nepravidelný chod výhodnější než uhelné), jakkoliv se dnešní vláda snaží uhlí udržet ještě další více než dekádu a půl.

O rozsahu změny mluví jasně uvedená čísla: pokud dnes vyrábíme kolem 40 % spotřeby elektřiny v jaderných blocích, a pokud bychom se jen přiblížili k unijnímu podílu elektřiny z OZE, je jasné, že v době „špičky“ výroby elektřiny z OZE bude „elektřiny moc“. Velmi hrubé odhady mi napovídají, že dokonce „evropsky“ podprůměrný podíl výroby elektřiny z OZE (30 %), pokud by se odehrál výhradně ve FVE, v „dobrých měsících, vyrobí více než 55 % potřebné elektřiny - objem elektřiny „z jádra“, který by byl nadbytečný, by byl obrovský. Pokud ji nebudeme umět využít, tedy uchovat, skončí „ve stoupě“. Představa, že tuto elektřinu vyvezeme je zcela lichá - v podobné situaci budou všichni, a proto se do stavby velkých, obtížně regulovatelných zdrojů, nehrnou, anebo tento problém řeší.

Růst akumulace je potřebný nejen z „objemového“, ale i z ekonomického hlediska - jen tak využijeme zdroje s nízkými variabilními náklady (jaderné, které již stojí a OZE, které budou vznikat), a pomůžeme tak nízké ceně pro zákazníky. „Obnovitelné špičky“ budou již brzy hodně intenzivní (jak pro celkovou poptávku, tak i pro distribuční síť v některých oblastech), což už je realitou, kterou zvládají v mnoha zemích Evropy, někdy ale ne zrovna efektivním způsobem (odpojováním zdrojů). Produkci levné čisté elektřiny „nuceně odpojovat“, a pak elektřinu vyrábět třeba pálením uhlí (což se leckde děje, ale bude se to dít čím dál tím méně často), nejen poškozují planetu, ale navíc to nedává ekonomicky smysl (zejména tehdy, když posílení akumulace můžeme částečně hradit z prostředků, které obdržíme z EU).

Nevynalézáme kolo

Znovu stačí pohled na unijní čísla a je jasné, že „nejde o vynalézání kola“ a provozovat energetiku s vysokým podílem nestabilních OZE není technický problém (mimořadně, nedávno publikovaná, a mnohými zneužitá, krizová situace v elektro soustavě Evropy, neměla původ v zemi, kde se elektřina produkuje z OZE) - jen my jsme v pochopení a budování energetiky 21. století zle zaspali.

Není proto divu, že donedávna neexistovala nejen filozofie přístupu státu k tomuto tématu, ale ani adekvátní přístup regulátora. Proto se rozvoj „rychlé“ akumulace pomocí baterií, což je technologie ve světě již běžně využívaná, omezila na pár „reklamních“ instalací a ekonomicky sporný koncept rozvoje lokálních úložišť u malých FVE, které jsou využívány méně efektivně než možná úložiště na vyšší úrovni sítě. A pokud náš systém potřebuje stabilizaci, postupujeme v logice poloviny minulého století - více zatopíme pod uhlím vytápěným kotlem v často velmi zastaralé uhelné elektrárně (a za „state of Art“ považujeme komunisty vymyšlenou u přečerpávací elektrárnu, která se začala stavět před více než [40 lety](#)).

Samozřejmě, realitu velkých „přebytků“ čisté energie (či z jiného pohledu přebytků poměrně levné elektřiny ze stávajícího jádra) a naopak nedostatku výroby (v dlouhých obdobích), nelze řešit bateriemi s jejich vysokým nákladem na navýšení kapacity, ale třeba koncepty stojícími na využívání vodíku (pokud nelze rozšiřovat jiné typy úložiště, třeba na přehradách, což nedostatek vody u nás ohrožuje). I ty se jinde rozvíjí, zatímco u nás je to spíše téma výzkumu než nasazení do, byť pilotního, provozu.

Stejně tak je u nás zcela v plenkách systém aktivnějšího zapojení spotřeby do stabilizace sítě. Ten často zaměňujeme za statický, z doby dávné zděděný model HDO, který mimořadně nesouvisí s reakcí na přebytek či nedostatek elektřiny, ale s ulehčením distribuční sítě (nevím, jak často se testuje, zda ho síť potřebuje). To, že systém pro většinu připojených nezprostředkovává „cenovou informaci“, tedy fakt, že cena elektřiny v čase se ekonomicky rychle mění (třeba s vazbou na nestabilitu OZE), povede k tomu, že o

možnost touto cestou optimalizovat systém a efektivně využívat zdroje levné a čisté elektřiny, se ochudíme.

Mimochodem, odhady ukazují, že účinnost využití dnes stále poměrně drahých bateriových úložišť, může přinést zajímavé výsledky. Dle nedávné studie o fungování energetiky UK dochází nyní tím, že systém není s to využít energii z větrníků na moři, k roční ztrátě elektřiny ve výši 3,6 TWh (více než 1/5 výroby Temelína, což představuje ekonomickou hodnotu 4,6 miliardy korun při dnešní tržní ceně silové elektřiny). Dle studie (konzultační společnosti LCP) by stačilo bateriové úložiště s kapacitou 20 GWh, tedy ve výši 0,55 % ročního přebytku, ke snížení ztráty na [polovinu](#).

Jaká bude Česká cesta?

Představa mnoha našich politiků, že právě my chápeme, co je správné a co ne, a ostatní nám jen komplikují život, která se z času na čas projevuje, nemusí být vždy mylná. Ale v praxi obvykle je, protože se málokdy „naši pravdu“ snažíme doložit objektivními fakty a studiemi. Anebo se nejsme s to přizpůsobit tomu, že výchozí předpoklad již neplatí.

Myslím, že existuje mnoho důvodů proto, že přesně to platí dnes o našem pohledu na energetiku v horizontu mnoha dekad. Zdá se, že jsme nepostřehli, že výroba velkého podílu elektřiny z OZE je již stabilně fungující realita dnešního světa, centralizované, obtížně regulovatelné zdroje představují, pokud je jich mnoho, problém, a stavba jaderného bloku v dnešní Evropě je neskutečně složitá a nákladná věc. Uniká nám, že místo soustředění se na koncepty doby dávno minulé, musíme iniciovat změny, které umožní hladké a efektivní fungování konceptů a technologií nových.

Relativní výhodou je, že budování malých, lokálních zdrojů, je věc v našich podmínkách řádově snazší než projekty velké. Stejně tak, doplňování ekonomicky efektivních úložišť do systému je něco, k čemu „jen“ stačí vytvořit podmínky. Na trhu budou stovky firem, které vzniklý prostor zaplní bez toho, aby stát musel rozhodovat, co kdo kde postaví.

Pokud budou nastaveny dobře podmínky, nová energetika, odpovídající 21. století, u nás bude postupně vznikat, přičemž efektivní využití unijních stovek miliard může tento vývoj akcelarovat.

Chybí k tomu kvalitní regulace a uvědomění si toho, jaký vývoj je ekonomicky efektivní a odpovídá našim dalším záměrům (třeba v oblasti klimatu a životního prostředí). Mělo by to být samozřejmé, ale není. Náš přístup k některým politikám vypadá spíše tak, že se snažíme ukázat, jak to, co dělají ostatní nefunguje.

Pokud ale za pět či deset let budeme „jezdit do Bruselu“ a naříkat, že máme drahou elektřinu a oscilujeme mezi jejím velkým přebytkem (se kterým nevíme, co si počít) a nedostatkem (kterým budeme zdůvodňovat špinavé pálení uhlí), sympatie nezískáme. Pouze poukážeme na naši neschopnost.

alies.cz

*Autor: Luděk Niedermayer,
poslanec Evropského parlamentu,
místopředseda Hospodářského
a měnového výboru*

Titulní foto - zdroj alies.cz